

((مهدی واحدی))

نقش‌های معلم برخط

که پژوهشگران تحقیقات بررسی شده از نقش و وظایف معلم در محیط الکترونیکی دارند. وظایفی که این مقالات برای معلمان الکترونیکی یا مجازی ارائه کرده‌اند، می‌توانند در پنج دسته‌بندی قرار گیرند. در واقع هر معلم مجازی باید در این حیطه‌ها دانش، نگرش و مهارت کافی داشته‌باشد تا بتواند وظایف خود را به شکل مطلوب و مناسب انجام دهد:

۱. تسهیلگری:

این مفهوم به آسان و روان‌سازی مجموعه‌ای از وقایع آموزشی شامل موارد زیر نیاز دارد:

■ **تسهیلگری مشارکت:** بدین معنا که معلم آنلاین باید با مجموعه فعالیت‌های خود زمینه مشارکت آسان یادگیرندگان را در فرایند یاددهی-یادگیری فراهم کند.

■ **تسهیلگری ارتباطات:** به دلیل فضای خاصی که در محیط یادگیری

ایفای وظایف معلمی در مدل‌های غیرحضور و الکترونیکی آموزش، ویژگی‌ها، مقدمات و لوازمی دارد که قدری متفاوت از مدل‌های حضوری معلمی است. به همین دلیل، بر معلمان لازم است نسبت به این شایستگی‌ها، وظایف و مهارت‌ها اشراف یابند و مسلط شوند تا بتوانند به شکل مطلوب و رضایت‌بخش از عهده معلمی در فضای مجازی و الکترونیکی برآیند.

آنچه در این نوشتار آمده، به‌نوعی یک فراتحلیل از حدود بیست مقاله و اثر علمی بین‌المللی در زمینه وظایف معلم در محیط یادگیری الکترونیکی است. در پژوهش‌های مورد اشاره در نام‌گذاری معلمان این محیط، به چهار اصطلاح مشهور و پرتکرار برمی‌خوریم: معلم آنلاین، تسهیلگر الکترونیکی، واسطه الکترونیکی و معلم الکترونیکی.

هر کدام از اصطلاحات به کار رفته، از جمله معلم، تسهیلگر، آنلاین و الکترونیکی، بار معنایی خاصی دارند که به‌نوعی نشان‌دهنده دریافتی است

الکترونیکی حاکم است، برقراری ارتباطات بین معلم و دانش‌آموزان، دانش‌آموزان با یکدیگر، دانش‌آموزان با محتوا و دانش‌آموزان با سامانه، به مساعدت و کمک‌های معلم آنلاین نیاز دارد.

■ **تسهیلگری محتوا:** چگونگی دریافت و کار با محتوا در محیط یادگیری الکترونیکی توسط یادگیرندگان، به ساده‌سازی و مساعدت‌های معلم مجازی نیاز دارد.

■ تسهیلگری درک دانش‌آموزان از مشخصات و تفاوت‌های محیط الکترونیکی، برای ایجاد توانایی کار کردن در این فضا.

۲. تشویق‌کنندگی:

به دلیل تفاوت‌های بعضاً ماهوی که بین برخی عناصر تعلیم و تربیت حضوری و مجازی وجود دارد، معلم الکترونیکی وظیفه دارد با تشویق‌های مناسب، زمینه تحقق اهداف یادگیری را فراهم کند. این نقش در موارد زیر قابل بیان است:

- تشویق به یادگیری و تلاش بیشتر در این مسیر؛
- تشویق به گفت‌گو و برقراری ارتباط و انجام مباحثه؛
- تشویق به انجام یادگیری جمعی و تشکیل گروه‌ها و اجتماعات آنلاین یادگیری؛
- تشویق به تفکر و عمل توأمان یادگیرندگان؛
- تشویق دانش‌آموزان به خلاقیت و حمایت از فعالیت‌های نوآورانه؛
- تشویق به خودسنجی و انجام خودارزیابی.

۳. مدیریت:

مدیریت و اداره کردن برخی از امور و فرایندها در محیط یادگیری الکترونیکی از مهم‌ترین وظایف و نقش‌های معلم آنلاین محسوب می‌شوند که می‌توان آن‌ها را در این موارد بیان کرد:

- مدیریت بحث و گفت‌وگو در کلاس آنلاین و گروه‌های مباحثه؛
- مدیریت کلی یادگیری و کلاس مجازی از جنبه‌های متفاوتی همچون ارائه درس، حضور و غیاب، ارزشیابی؛
- مدیریت تعارضات احتمالی که ممکن است حین بحث‌ها و گفت‌وگوها پیش آید؛
- مدیریت مسائل بین فرهنگی به‌خصوص در مدرسه‌های شهرهای بزرگ که احتمالاً محیط‌های چند فرهنگی بیشتری دارند؛
- مدیریت کارها و فعالیت‌های گروهی دانش‌آموزان؛
- مدیریت زمان از نظر شروع و پایان فعالیت‌های یاددهی-یادگیری در کلاس و از منظر اختصاص زمان مناسب برای هر موضوع و فعالیت؛
- مدیریت محتوا از منظر رعایت بودجه‌بندی ارائه محتوا، شکل مناسب

ارائه و ارائه در قالب‌های متنوع و چندگانه؛
■ مدیریت و ارائه بازخوردها به دانش‌آموزان، هم در حین کلاس و هم بعد از اتمام تدریس.

۴. ایجادکنندگی:

معلم الکترونیکی، به‌واسطه ماهیتی که در فضای تدریس مجازی پیدا کرده است، باید ایجادکننده برخی عادت‌ها و فضاها باشد؛ به ترتیب زیر:

- ایجادکننده و آغازگر بحث: شکل‌گیری و آغاز مباحثه در محیط تدریس مجازی کاری دشوار و در عین حال بسیار حیاتی و ضروری است؛
- ایجادکننده حس اعتماد: به دلیل آشنایی کمتر یادگیرندگان با محیط الکترونیکی آموزش و حضور جسمانی نداشتن معلم و دانش‌آموزان، حس اعتماد دیرتر شکل می‌گیرد. لازم است معلم الکترونیکی به شکل‌گیری سریع‌تر و قابل اطمینان این حس همت‌گمارد؛
- ایجادکننده جو صمیمی و مثبت: معلم آنلاین باید با استفاده از ترفندهای متنوع بتواند محیط غیرحضور کلاس را به فضای مثبت و دارای صمیمیت تبدیل کند؛
- ایجادکننده و ارائه‌دهنده مدل هوشمند: هم تدریس و هم آموختن در فضای یادگیری الکترونیکی، نیازمند هوشمندی مختص این محیط هستند. تسهیلگر الکترونیکی با کسب این هوشمندی و ارائه آن به یادگیرندگان به شکل یک الگو، می‌تواند در ایجاد این مدل هوشمند ایفای نقش کند.

۵. مربی‌گری و حمایت‌گری:

یادگیرندگان محیط‌های آموزش مجازی در زمینه‌های متعدد به حمایت‌های معلم خود در قالب مربی مجازی نیاز دارند؛ از جمله:

- کار با سامانه، دریافت و ارسال فایل‌ها؛
- تنظیم و انجام فعالیت‌ها و تکالیف یادگیری دانش‌آموزان؛
- زمینه‌های فنی و به‌خصوص کار با شبکه و اینترنت؛
- معرفی و تهیه منابع اصلی و کمکی در آموزش؛
- انجام و حل تکالیف درسی و رفع اشکالات احتمالی. در نوشتار حاضر، صرفاً نقش‌ها و وظایف معلم آنلاین یا الکترونیکی دسته‌بندی و ارائه شد. چگونگی انجام هر یک از این وظایف و نقش آن‌ها، نیازمند نوشتار دیگری است.